

บทที่ 9

อาณาจักรไทย

ในที่นี่จะกล่าวถึงความ เป็นมาของอาณาจักรไทยอย่างย่อ ๆ เท่านั้น เพราะรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยมีกล่าวไว้แล้วในกระบวนวิชาอื่น

แหล่งตั้งเดิมของคนไทย (T'ai)* ยังเป็นเรื่องที่ถูกเถียงกันอยู่ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับแหล่งตั้งเดิมของชนชาติอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ชนชาติไทยซึ่งจัดอยู่ในชาติพันธุ์ม้ง-ไกลลอยคั้น นั้นมีถิ่นฐานตั้งเดิมอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน คือ ในเขตแคว้นเสฉวนและยูนนานในปัจจุบัน หลักฐานที่สนับสนุนความเชื่อนี้ก็คือ ภาษาของคนไทยทางเหนือในปัจจุบันก็คือ การแต่งกายก็ตีรวมทั้งประเพณีบางอย่างยังคล้ายคลึงกับประชาชนที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน ภาคเหนือของลาว และในบริเวณเวียตนามเหนือ

คนไทยเริ่มอพยพลงมาทางใต้ ตั้งแต่ก่อนคริสตกาลแล้ว แต่เป็นการเคลื่อนย้ายอย่างช้า ๆ ค่อย ๆ ซึมลงมาสู่ดินแดนในเขตเอเชียอาคเนย์ดังเช่น น้ำไหลซึมเข้ามา เหตุที่ทำให้คนไทยอพยพลงมาทางใต้นี้ เป็นเหตุผลเดียวกับชนชาติอื่นเช่นกัน คือ เพราะต้องการหนีจากการคุกคามของพวกจีน การเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ดำเนินอยู่เรื่อยมาจนถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 13 เมื่อพวกม้งไกลเข้ารุกรานจีนและบริเวณอาณาจักรอื่นทางภาคใต้ของจีน เช่น ล้านเจ้า คนไทยในบริเวณนี้จึงอพยพเข้ามาสู่เอเชียอาคเนย์มากยิ่งขึ้น และในเวลาอันกระชั้นชิดขึ้น การเคลื่อนย้ายของคนไทยนี้เป็นการเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้เป็นครั้งสุดท้ายของชนชาติที่มีแหล่งตั้งเดิมอยู่ในบริเวณภาคใต้ของจีน และเป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงถึงการเคลื่อนไหวจากเหนือลงมาใต้ของประชากรในส่วนของโลก ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยโบราณ

คำว่า T'ai นี้ นักประวัติศาสตร์มักนิยมใช้เรียกคนเชื้อสายไทยทั้งหมดที่มาจากแหล่งตั้งเดิมเดียวกัน แต่ในปัจจุบัน ได้แยกย้ายกันอยู่ตามแหล่งต่าง ๆ เช่น พวกไทยใหญ่ในพม่า คนไทยในลุ่มน้ำเจ้าพระยา คนไทยในประเทศลาวหรือคนลาวนั่นเอง และคนไทยในเขตแคว้นตังเกี๋ย นอกจากนี้ใช้เรียกชนชาติแล้ว ยังใช้เรียกภาษาของชนชาตินี้ทั้งหมด ที่จัดอยู่ในตระกูล T'ai ด้วย ส่วนคำว่า Thai จะใช้เมื่ออ้างถึงคนไทยในประเทศไทยในปัจจุบัน

เรื่องมา คนไทยที่เคลื่อนย้ายสงมานี้ ได้แยกย้ายกระจายไปอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของเอเชีย
อาคเนย์ บางพวกไปตั้งหลักแหล่งในกลุ่มน้ำสาละวินทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า
และกลายเป็นบรรพบุรุษของพวกไทใหญ่ในแคว้น Shan บางพวกก็อพยพต่อไปจนถึง
แคว้นเบงกอล คนไทยส่วนใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำโขง
ซึ่งเป็นบริเวณในอิทธิพลของเขมรมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 10 ในสมัยศตวรรษที่ 12 ภาพ
สลักปูนค่าที่นครวัดของเขมรยังแสดงภาพทหารอาสาของคนไทยด้วย มีคนไทยบางส่วนที่เข้า
ไปอยู่ในเขตภาคตะวันตกของประเทศเวียดนามเหนือในปัจจุบัน

เวลาที่คนไทยอพยพเข้ามาในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นจำนวนมากในตอนต้นของ
คริสต์ศตวรรษที่ 13 นั้น เป็นเวลาเดียวกับที่อิทธิพลของเขมรในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาเสื่อมถอย
ลงเป็นอันมาก ในไม่ช้า คนไทยที่สุโขทัยก็รวมตัวกันขับไล่อำนาจเขมรพ้นไปจากบริเวณนั้นได้
และตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้น ในระหว่างปี ค.ศ. 1219 - 1238 (ก่อนที่อาณาจักรน่านเจ้า
จะตกอยู่ใต้อำนาจปกครองของมองโกลถึงประมาณ 10 กว่าปี) อำนาจของสุโขทัยจะรุ่งเรือง
ขึ้นเป็นอย่างมากในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (ค.ศ. 1275 - 1317) กษัตริย์ไทยผู้
มีความสามารถเป็นอย่างยิ่งในด้านการรบ การปกครอง และอักษรศาสตร์ พ่อขุนราม
คำแหงคำเป็นนโยบายต่างประเทศอย่างชาญฉลาดติดกับกษัตริย์ของอาณาจักรอื่น ๆ คือ ได้
สร้างสัมพันธไมตรีอันดีต่อมองโกล ทำให้มองโกลที่ปกครองประเทศจีนอยู่เวลานั้นไม่ขัดขวาง
พ่อขุนรามคำแหงในการขยายอาณาเขตออกไปทางตะวันออกเฉียงใต้ สุโขทัยจึงได้เข้าไป
ไม่มีอำนาจในดินแดนที่เคยอยู่ใต้อิทธิพลของเขมรมาก่อน คือ ทางตะวันออกเฉียง
แต่ไปถึงหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และลุ่มน้ำป่าสักจนถึงเมืองหนองคายในปัจจุบัน ทางใต้
ได้บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลางและเรือลงไปจนตลอดแหลมมลายู ทางตะวันตก
สุโขทัยอ้างว่ามีอำนาจเหนืออาณาจักรมอญด้วย แต่ก็มีโต้ขัดขวางอย่างไร เมื่อมอญในสมัยของ
มะกะโทหรือพระเจ้าฟ้ารั่วได้ส่งบรรณาการไปให้จีนและยอมรับอำนาจจีนในเวลาเดียวกันนี้
สุโขทัยแต่ขยายอำนาจได้โดยไม่มีผู้ใดขัดขวาง เพราะอาณาจักรพม่า คือ อาณาจักรพุกามใน
เวลานั้นก็เสื่อมอำนาจลงเกือบหมดสิ้น จากการยึดครองของมองโกล และต่อมาได้ตกอยู่ใต้อำนาจ
ของเจ้านายไทใหญ่ ส่วนอาณาจักรเขมรก็กำลังเสื่อมอำนาจลงทุกที่เช่นกัน จนมี
อาจขัดขวางการขยายอำนาจของไทยได้

การปกครองของสุโขทัยมีลักษณะการปกครองของมณฑลเจือปนอยู่ด้วย คือ เป็นการปกครองแบบทหารที่ประชาชนทุกคนคือทหารในเวลามีสงคราม แต่ในเวลาสงบก็แยกย้ายกันประกอบหน้าที่ต่าง ๆ กันไป นอกจากนี้ ยังมีลักษณะการปกครองที่สันนิษฐานว่าเป็นแบบที่คนไทยเคยใช้มาก่อนในสมัยที่ตั้งชุมชนอยู่ในภาคใต้ของจีน คือ การปกครองที่กษัตริย์และประชาชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เสมือนหนึ่งพ่อกับลูก สังคมของสุโขทัยมีการแบ่งออกเป็นชนชั้น คือ พวกเจ้านาย ข้าราชการ และประชาชนสามัญ ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนอกจากสุโขทัยจะรุ่งเรืองทางการเมืองแล้ว เป็นระยะที่ศิลปวิชาการต่าง ๆ เจริญเป็นอย่างมากด้วย หลักศิลาจารึกในสมัยนี้กล่าวว่า พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เป็นครั้งแรก วัฒนธรรมของอินเดียที่เคยแพร่หลายมาสู่สุโขทัยเช่นกัน โดยคนไทยรับเอามาจากมอญและขอมอีกทีหนึ่ง ศาสนาพุทธนิกายหินยานเข้ามาแพร่หลายจนกลายเป็นศาสนาประจำชาติของไทยตั้งแต่สมัยนี้เป็นต้นไป แต่คนไทยส่วนใหญ่รวมทั้งพระมหากษัตริย์เองด้วย ก็ยังนับถือวิญญาณต่าง ๆ ตามลัทธิ Animism อยู่ เช่นเดียวกับประชาชนอื่น ๆ ในแถบนี้ นอกจากศาสนาแล้ว อารยธรรมอินเดียที่แพร่หลายในสุโขทัย คือ วรรณคดี วรรณคดีอินเดียที่สำคัญคือ รามายณะ และกิลปอินเดียนโดยเจตนาที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนาก็มีอิทธิพลในสุโขทัยด้วย แต่คนไทยได้นำมาดัดแปลงและสอดใส่ลักษณะเฉพาะของกิลปไทยลงไปด้วย จนก่อให้เกิดกิลปเฉพาะของไทยที่สวยงามที่สุดที่แตกต่างไปจากอินเดีย มอญ หรือเขมร

ภายหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว อำนาจของสุโขทัยก็อ่อนแอลงเป็นอย่างมาก เพราะชาวกษัตริย์ที่มีความสามารถและเกิดการวิวาทกันเองในราชสำนัก บรรดาดินแดนที่เคยอยู่ใต้อำนาจสุโขทัยต่างปลีกตัวออกไปสำเร็จ เช่น หัวเมืองมอญและชุมชนไทยทางฝ่ายใต้ คือ บริเวณเมืองอุทองและสุพรรณบุรี ทั้งนี้เพราะสุโขทัยตั้งอยู่ห่างมาทางเหนือมาก จนไม่อาจควบคุมอาณาเขตทางใต้ได้มั่นคง อาณาจักรของคนไทยทางใต้ จึงตั้งตัวเป็นใหญ่ภายใต้การนำของพระเจ้าอุทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ในปี ค.ศ. 1350 โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่อยุธยา

ในไม่ช้า ออูธยาก็สามารถผนวกดินแดนของสุโขทัยไว้ในอำนาจได้ และได้กลับไปมีอิทธิพลในหัวเมืองมอญ คือ ที่เมืองพะวายและตะนาวศรีอีกครั้ง ทางตะวันออก ไทยพยายามขยายดินแดนเข้าไปในเขตของเขมร ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14 ตอนปลาย จนถึงศตวรรษที่ 15 ตอนต้น ไทยสามารถบุกรุกเข้าไปยึดเอาเมืองหลวงของเขมรคือ Angkor วัไค์ถึง 3 ครั้ง (ดูรายละเอียดบทที่ 6) ในครั้งที่สาม คือ ในปี ค.ศ. 1431 เขมรต้องหนีอิทธิพลไทยโดยย้ายเมืองหลวงลงไปทางใต้อยู่ที่พนมเปญ ตั้งแต่นั้นมา Angkor ก็มีอำนาจฟื้นฟูให้รุ่งเรืองเหมือนเช่นสมัยก่อนไค้ก็ก เพราะทัพไทยเข้าทำสาธาบรรณชลประทานบริเวณทะเลสาบเขมรจนยากแก่การบูรณะ ทางเหนือ อำนาจของไทยขยายไปจนถึงลานนา ทำให้เกิดสงครามระหว่างออูธยากับลานนาอยู่เป็นเวลานานในสมัยศตวรรษที่ 15 ตอนกลาง คือ ในรัชกาลของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ค.ศ. 1448 - 1488) ในสมัยนี้ อำนาจของออูธยาจะมั่นคงมากขึ้นจนสามารถแทนที่อาณาจักรเขมรและพุกามในสมัยก่อนไค้

ทางด้านกรปกครอง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (ค.ศ. 1350 - 1369)

ได้วางระเบียบการปกครองของออูธยาไว้ โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 ส่วน คือ เวียงวัง คลัง นา ซึ่งเป็นแบบที่รับมาจากเขมรและเขมรรับมาจากอินเดียอีกทีหนึ่ง พระองค์ยังเป็นผู้วางรากฐานการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ในฐานะอันสูงส่งที่เรียกว่า เทวราชา ตามแบบลัทธิพราหมณ์อีกด้วย ไทยรับการปกครองเช่นนี้มาจากเขมรอีกเช่นกัน แต่ทั้งไค้เข้ามาผสมผสานเข้ากับศาสนาพุทธ คือ นอกจากจะถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นภาคหนึ่งของพระนารายณ์ เทพเจ้าของพราหมณ์แล้ว ยังถือว่าเป็นภาคหนึ่งของพระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์อีกด้วย ฐานะของกษัตริย์ไทยจึงสูงส่งและมีอำนาจมากเช่นเดียวกับกษัตริย์พม่า นอกจากนี้ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ยังให้รวบรวมกฎหมายไทยขึ้นไว้เป็นหลักในการปกครอง โดยดัดแปลงมาจากคัมภีร์มธุรธรรมศาสตร์ของอินเดียที่ไทยรับโดยผ่านมอญและเขมรอีกทีหนึ่ง การปกครองของออูธยาจะมีการปฏิรูปอีกครั้งหนึ่งในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถในการรบและการปกครอง สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถปรับปรุงการปกครองของออูธยาโดยจัดให้มีการรวมอำนาจมาสู่ศูนย์กลางมากขึ้น ราชธานีเข้าควบคุมหัวเมืองโดยรอบมั่นคงกว่าเดิม โดยยกเลิกความสำคัญของหัวเมืองหน้าด่านเสีย มีการแยกการบริหารราชการออกเป็นฝ่ายทหารและพลเรือนเป็นครั้งแรก และให้สมุหกลาโหมควบคุมฝ่ายทหารทั่วประเทศ ส่วน

สมุหนายกควบคุมฝ่ายพละรือน ซึ่งรวมจตุสดมภ์ไว้ด้วย กล่าวได้ว่าในสมัยเดียวกันนี้ ไม่มีอาณาจักรใดในเอเชียอาคเนย์ที่มีระบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพเท่าอาณาจักรอยุธยา นอกจากนี้แล้ว สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถยังให้มีการรวบรวมกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ เจ้านายในราชวงศ์ และข้าราชการตำแหน่งต่าง ๆ รวมทั้งบทลงโทษต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอีกด้วย เรียกว่า กฎมณเฑียรบาล (Code of Palace law) กฎมณเฑียรบาลยังกล่าวถึงระเบียบประเพณีในราชสำนัก และกำหนดเรื่องการแต่งตั้งรัชทายาทไว้ด้วย

ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 ตอนปลาย โปรตุเกสเป็นชาติยุโรปชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับไทย และไทยยอมรับอำนาจของโปรตุเกสที่เมืองมะละกาโดยที่

ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 16 ตอนกลาง พม่ามีอำนาจมั่นคงขึ้นภายใต้การนำของตะเบ็งชเวตี้และบุเรงนอง (Bayinnaung) พม่ารวบรวมอาณาจักรชเวตมอญ ไทยใหญ่ และลานนาไว้ในอำนาจได้ จึงรุกรานต่อมายังอาณาจักรศรีอยุธยา ไทยต้องเสียเอกราชให้พม่าในปี ค.ศ. 1569 (แต่ตามหลักฐานฝ่ายพม่าแล้ว ไทยเสียกรุงศรีอยุธยาคั้งแต่ ค.ศ. 1563 ในคราวสงครามช้างเผือก) ต่อมาอีก 15 ปี สมเด็จพระนเรศวร ซึ่งเป็นกษัตริย์ไทยที่มีความสามารถในการรบเป็นอย่างยิ่ง ก็สามารถขจัดอำนาจพม่าจากอาณาจักรไทยได้ และยังฟื้นฟูอำนาจของไทยขึ้นมาจนเป็นมหาอำนาจชาติหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ ไทยได้แผ่ขยายอาณาเขตเข้าไปในไทยใหญ่ (ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน) ลานนา ลานช้าง เขมร มอญ ได้สำเร็จ ทั้งยังได้ยกทัพไปตีเมืองหลวงพม่าถึง 2 ครั้ง แต่ไม่เป็นผล ภายหลังสมัยสมเด็จพระนเรศวรแล้ว อำนาจของไทยในทางทหารจะค่อย ๆ ลดน้อยถอยลง

.....

แผนที่แสดงเมืองสำคัญในพหุอาณาจักรไทยและเวียดนาม
 จาก G. Coedès, The Making of Southeast Asia (University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1969), p. viii